

Sygnatura akt II C 1611/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

S., dnia 25 kwietnia 2016 r.

Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie II Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Urszula Persak

Protokolant: Michał Biezuński

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2016 r. w Szczecinie

na rozprawie

sprawy z powództwa K. F. (1)

przeciwko T. L.

o zapłatę

I. zasądza od pozwanej T. L. na rzecz powódki K. F. (1) kwotę 39.277,08 zł (trzydziestu dziewięciu tysięcy dwustu siedemdziesięciu siedmiu złotych i ośmiu groszy) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 26 kwietnia 2016 r. do dnia zapłaty,

II. w pozostałym zakresie powództwo oddala,

III. zasądza od pozwanej T. L. na rzecz powódki K. F. (1) kwotę 3.604,85 zł (trzech tysięcy sześciuset czterech złotych i osiemdziesięciu pięciu groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu,

IV. nakazuje pobrać od powódki K. F. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 27,29 zł (dwudziestu siedmiu złotych i dwudziestu dziewięciu groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych,

V. nakazuje pobrać od pozwanej T. L. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 142,67 zł (stu czterdziestu dwóch złotych i sześćdziesięciu siedmiu groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych,

VI. nadaje wyrokowi w pkt. I co do kwoty 8.206,80 zł (ośmiu tysięcy dwustu sześciu złotych i osiemdziesięciu groszy) rygor natychmiastowej wykonalności.

Sygn. akt II C 1611/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 9 grudnia 2014 roku powódka K. F. (1), reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanej T. L. kwoty 46.791,50 złotych wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 16 grudnia 2014 roku do dnia zapłaty tytułem zachowku po zmarłym małżonku J. F. (1). Nadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż na mocy prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie wydanego w dniu 30 września 2010 roku w sprawie o sygn. akt II Ns 935/10 spadek po J. F.

(1) na podstawie testamentu w całości nabyła córka T. L.. Natomiast postanowieniem tegoż Sądu z dnia 19 marca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 291/12 dokonano podziału majątku wspólnego K. F. (1) oraz J. F. (1). Powódka podnosi, iż wartość majątku wspólnego K. F. (1) oraz J. F. (1) wynosiła 216.535,48 złotych, a zatem połowa tej kwoty, tj. kwota 108.267,74 złotych, stanowi czystą wartość spadku po zmarłym J. F. (1). Powódka podkreśliła, iż z majątku wspólnego małżonków w 1994 roku dokonano dwóch darowizn na rzecz pozwanej T. L.. Pierwsza darowizna w wysokości 38.000.000 złotych została dokonana z przeznaczeniem na zakup samochodu, a druga darowizna w wysokości 48.000.000 złotych została dokonana w celu wykupu mieszkania. Powódka wyliczyła aktualną wartość dokonanych darowizn na kwoty odpowiednio 28.384,53 złotych oraz 35.829 złotych. Mając na uwadze, iż darowizny zostały dokonane z majątku wspólnego małżonków, obliczając substrat zachowku należało dokonać zaliczenia połowy ich wartości, a więc odpowiednio 14.192,26 złotych oraz 17.914,50 złotych. Ostatecznie do masy spadkowej po zmarłym powódka doliczyła ww. darowizny, co spowodowało ustalenie substratu zachowku na poziomie 140.374,50 złotych. Powódka wyliczyła, iż na podstawie dziedziczenia ustawowego otrzymałaby 1/2 tej kwoty, a zatem kwotę 70.187,25 złotych, co mając na uwadze jej trwałą niezdolność do pracy, uzasadniałoby zachówek w wysokości #tej kwoty, a więc ostatecznie kwotę 46.791,50 złotych. Powódka dodała, iż wezwała pozwaną do zapłaty zachowku. Początkowy dzień naliczania odsetek został określony stosownie do terminu zakreślonego w wezwaniu do zapłaty, tj. dnia 15 grudnia 2014 roku.

W odpowiedzi na pozew pozwana T. L., reprezentowana przez radcę prawnego, uznała powództwo w zakresie kwoty 8.206,80 złotych i wniosła o oddalenie powództwa w pozostałym zakresie. Nadto wniosła o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

W uzasadnieniu pisma pozwana nie kwestionowała uprawnień powódki do zachowku, jednakże zakwestionowała wysokość żądanej przez powódkę z tego tytułu kwoty. Pozwana podniosła, iż od ustalonej przez Sąd kwoty majątku wspólnego małżonków F. należy odliczyć poniesione przez strony nakłady z majątków odrębnych na majątek wspólny w kwotach 87.400 złotych oraz 20.436,64 złotych. Tym samym wartość majątku wspólnego po odliczeniu ww. wynosi 108.698,84 złote. W ocenie pozwanej od kwoty substratu zachowku, a więc 1/2 ww. wartości – 54.349,42 złotych, należy odjąć pasywa spadkowe, do których zalicza się m.in. koszty pogrzebu, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek, wykonania zapisów i poleceń. Pozwana wskazała, iż poniosła koszty pogrzebu w łącznej kwocie 10.350 złotych, na którą składa się kwota 8.800 złotych za pomnik oraz kwota 1.550 złotych za stypę. Pozwana poniosła także koszty postępowania spadkowego w łącznej kwocie 1.810,94 złotych, na którą składa się kwota 50 złotych tytułem kosztów sądowych oraz kwota 1.760,94 złotych tytułem postępowania w sprawie spisu inwentarza. Nadto, pozwana poniosła koszty postępowania w przedmiocie podziału majątku w wysokości 3.361,27 złotych. Tym samym łącznie od kwoty 54.349,42 złotych należy odjąć kwotę 15.522,21 złotych. Substrat zachowku wynosi zatem 38.827,21 złotych. Pozwana potwierdziła dokonanie przez małżonków darowizn na jej rzecz, jednak zakwestionowała zasadność ich przeliczenia. Nadto wskazała, iż sama również dokonała darowizn na rzecz powódki i zmarłego ojca w łącznej kwocie około 6.000 złotych, które to powinny zmniejszać czystą wartość spadku, od którego ustalany jest zachówek. Po odjęciu ww. kwoty substrat zachowku powinien wynosić natomiast 32.827,21 złotych. Pozwana wskazała również, iż powódka nie wykazała swojej trwałej niezdolności do pracy, a zatem niezasadne jest zasądzenie należnego jej zachowku w wysokości # wartości udziału spadkowego, a jedynie 1/2, co daje kwotę 8.206,80 złotych. W zakresie roszczenia odsetkowego, pozwana wniosła o ewentualne zasądzenie odsetek od daty wyrokowania w niniejszej sprawie, albowiem obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu z tego tytułu. Pozwana wniosła o ograniczenie jej odpowiedzialności z tytułu zachowku należnego powódce do wysokości nadwyżki przekraczającej należny jej zachówek.

W piśmie przygotowawczym powódki z dnia 8 lipca 2015 roku powódka zakwestionowała zasadność powtórnego rozliczenia nakładów poczynionych z majątków osobistych małżonków na rzecz majątku wspólnego. Wskazała, iż powyższe miało już miejsce w postanowieniu Sądu Rejonowego S. – Centrum z dnia 19 marca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. II Ns 291/12. Nadto, powódka poniosła, iż koszt pomnika i stypy, wskazany przez pozwaną jest niezasadny, a z całą pewnością zawyżony. Powódka wskazała, iż pomnik postawiony przez pozwaną za kwotę 8.800

złoty został postawiony na wspólnym grobie pierwszej żony zmarłego – J. F. (2) oraz J. F. (1), tym samym, koszt pomnika nagrobnego powinien zostać obniżony o 1/2. Nadto, powódka zakwestionowała także zaliczenie do długów spadkowych kosztów postępowań sądowych prowadzonych przez pozwaną. Powyższe jest zasadne tym bardziej, iż pozwana otrzymała zasiłek pogrzebowy po zmarłym ojcu. Wskazała, iż w niniejszej sprawie brak jest podstaw do ograniczenia odpowiedzialności pozwanej do nadwyżki przekraczającej jej własny zachówek. W zakresie roszczenia odsetkowego powódka przywołała orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2013 roku (sygn. II CSK 403/12), zgodnie z którym roszczenie o zachówek jest od początku długiem pieniężnym i wskazała, że roszczenie takie powinno zostać spełnione przez zobowiązanego niezwłocznie po wezwaniu przez uprawnionego do zachowku.

W odpowiedzi na ww. pismo, pozwana podtrzymała swoje dotychczasowe twierdzenia. Wskazała nadto, iż brak jest podstaw do odmowy zaliczenia postawienia pomnika nagrobnego jako długu spadkowego, a także zakwestionowała jakoby kwota 8.800 złotych tytułem kosztów postawienia pomnika była kwotą nadmierną. Podobnie w zakresie zaliczenia kosztów postępowań spadkowych na poczet długów spadkowych. Pozwana wskazała, iż nie widzi podstaw, aby kwota zasiłku pogrzebowego pomniejszała dług spadkowy, jednakże podniosła, iż została ona wypłacona właśnie powódce, a nie pozwanej. W związku z powyższym, pozwana nie widzi podstaw do jego zaliczenia na poczet nakładów poczynionych przez nią na koszt nagrobka oraz stypy.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powódka K. F. (1) była żoną zmarłego w dniu 14 stycznia 2010 roku J. F. (1). T. L. jest córką ww. zmarłego z pierwszego małżeństwa z J. F. (2) i jednocześnie jedynym spadkobiercą zmarłego. Spadek nabyła na mocy testamentu.

Bezsporne, a nadto dowód:

- odpis postanowienia z dnia 30 września 2010 roku, k. 29;

Natomiast postanowieniem Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie z dnia 19 marca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 291/12 dokonano podziału majątku wspólnego K. F. (1) oraz J. F. (1). Zgodnie z postanowieniem majątek wspólny podlegający podziałowi wyniósł łącznie kwotę 216.532,48 złotych. Sąd ustalił, iż w skład majątku wspólnego J. F. (1) i K. F. (1) wchodzi następujące składniki: spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...) znajdującego się w zasobach mieszkaniowych Spółdzielni (...) w S. o wartości 113.600 złotych, kwota 8.561,11 złotych zgromadzona na lokacie o numerze DP\ (...) prowadzonej w (...) SA Oddział w S., kwota 1.719,96 złotych zgromadzona na rachunku bankowym o numerze (...) prowadzonym w Banku (...) SA w W., 1 grosz znajdujący się na rachunku bankowym o numerze (...) prowadzonym w Banku (...) SA w W., kwota 82,64 złotych zgromadzona na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym o numerze (...) prowadzonym w Banku (...) SA w W., kwota 10.000 złotych zgromadzona na rachunku lokaty terminowej o numerze (...) prowadzonej w Banku (...), lokata strukturyzowana o numerze umowy (...) prowadzona w (...) Bank SA w W. o wartości 4.870,06 złotych, lokata strukturyzowana o numerze umowy (...) prowadzona w (...) Bank SA w (...) o wartości 15.400 złotych, kwota 17.500 złotych zgromadzona na lokacie o numerze (...) prowadzonej w (...) Bank SA w W., kwota 5.135,50 złotych zgromadzona na lokacie o numerze (...) prowadzonej w (...) Bank SA w W., kwota 28.355,19 złotych zgromadzona na lokacie o numerze (...) prowadzonej w (...) Bank SA w W., kwota 8,01 złotych zgromadzona na rachunku bieżącym o numerze (...) prowadzonym w (...) Bank SA w W., a także kwota 11.300 złotych zgromadzona na rachunku oszczędnościowym (...) o numerze (...) prowadzonym w Banku (...) SA w W..

Sąd dokonał podziału majątku wspólnego w ten sposób, że ww. składniki majątku wspólnego przyznał K. F. (1), ze splatą T. L. w kwocie 74.786,06 złotych.

Nadto, ustalił, że T. L. poniosła nakład z majątku osobistego na wspólny w kwocie 20.436,64 złotych, a K. F. (1) poniosła nakład z majątku osobistego na wspólny w kwocie 87.400 złotych.

W punkcie dziewiątym postanowienia Sąd rozliczył koszty postępowania, a w dziesiątym i jedenastym koszty sądowe.

Przedmiotowe postanowienie uprawomocniło się w dniu 19 grudnia 2014 roku.

Bezsporne, a nadto dowód:

- odpis postanowienia z dnia 19 marca 2014 roku wraz z uzasadnieniem, k. 8-18;
- odpis postanowienia z dnia 19 grudnia 2014 roku, k. 44;

Pismem z dnia 9 grudnia 2014 roku powódka K. F. (1) wezwała pozwaną T. L. do zapłaty zachowku w kwocie 46.791,5 zł w terminie do 15 grudnia 2014 r.

Bezsporne, a nadto dowód:

- wezwanie do zapłaty z dnia 9 grudnia 2014 roku wraz z potwierdzeniem nadania, k. 21-23;

W 1994 roku z majątku wspólnego małżonków dokonano na rzecz pozwanej T. L. darowiznę w wysokości 38.000.000 złotych z przeznaczeniem na zakup samochodu. Druga darowizna w wysokości 48.000.000 złotych została dokonana w celu wykupu mieszkania w całości z majątku osobistego powódki K. F. (2).

Dowód:

- umowa darowizny, k. 19;
- umowa darowizny, k. 20;
- zeznania powódki K. F. (1) , k. 95-96;
- zeznania pozwanej T. L., k. 96-96 verte;

W 1994 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosiło 5.328.000 zł. W marcu 2016 r. średnie miesięczne wynagrodzenie wynosiło 4.350,83 zł.

Fakt notoryjny

W 1995 roku pozwana dokonała dwie darowizny: jedną na rzecz powódki, a drugą na rzecz zmarłego ojca w kwotach po 3.000 złotych.

Dowód:

- umowa darowizny, k. 60;
- umowa darowizny, k. 61;
- zeznania pozwanej T. L., k. 96-96 verte;

W chwili śmierci męża K. F. (1) była osobą niezdolną do pracy, albowiem od 1991 roku przebywała na emeryturze. W dniu 17 sierpnia 2010 roku uzyskała orzeczenie o niepełnosprawności.

Dowód:

- orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, k. 77;
- zaświadczenie lekarskie, k. 78;
- zaświadczenie, k. 79;

- karta informacyjna, k. 80,81;
- opinia biegłego z dnia 17 października 2015 roku, k. 111-112;
- zeznania powódki K. F. (1) , k. 95-96;

Koszty pochówku, w tym w postaci opłacenia księdza i zakupu garnituru dla zmarłego zostały pokryte przez powódkę. K. F. (1) otrzymała kwotę 6.227,72 złotych tytułem zasiłku pogrzebowego. Koszty samego pochówku wyniosły 6.105 złotych.

Dowód:

- dowód wpłaty, k. 99;
- karta informacyjna, k. 100;
- zakres usług zakładu pogrzebowego, k. 101;
- faktura VAT, k. 102, 103;
- zeznania powódki K. F. (1) , k. 95-96;

Pozwana T. L. pokryła koszty stypy w kwocie 1.550 złotych i pomnika w kwocie 8.800 złotych.

W stypie po zmarłym J. F. (1), która odbyła się w Restauracji (...) w S., uczestniczyły 62 osoby. Koszty posiłek dla każdego żałobnika wyniosły po 25 złotych.

Koszt pomnika w kwocie 8.800 złotych obejmował wykonanie pomnika dla dwóch osób zmarłych – J. F. (2) i J. F. (1), albowiem zmarły J. F. (1) został pochowany ze swoją pierwszą żoną w kwaterze rodzinnej.

Dowód:

- potwierdzenie przelewu, k. 46;
- oświadczenie, k. 47;
- zeznania powódki K. F. (1) , k. 95-96;
- zeznania pozwanej T. L., k. 96-96 verte;

Pozwana poniosła także koszty postępowania spadkowego w łącznej kwocie 1.810,94 złotych, na którą składa się kwota 50 złotych tytułem kosztów sądowych oraz kwota 1.760,94 złotych tytułem postępowania w sprawie spisu inwentarza. Nadto, pozwana poniosła koszty postępowania w przedmiocie podziału majątku w wysokości 3.361,27 złotych.

Dowód:

- potwierdzenie uiszczenia opłaty, k. 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59;
- protokół spisu inwentarza, k. 52-53.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się zasadne w przeważającej części.

Powódka K. F. (1) oparła swoje roszczenie na podstawie art. 991 § 1 i 2 k.c., zgodnie z którym zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale

niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego instytucja zachowku służy ochronie interesów majątkowych najbliższych członków rodziny spadkodawcy, wymienionych w art. 991 § 1 k.c., przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określone w powołanym przepisie ułomkowi wartości ich udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniu z tego tytułu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 roku, sygn. V CSK 385/12, LEX nr 1275506).

Bezspornie spadkobierczynią testamentową w rozpoznawanej sprawie była pozwana T. L., która w całości nabyła spadek po zmarłym ojcu J. F. (1), zaś w przypadku dziedziczenia ustawowego do spadku powołana zostałaby także żona K. F. (1) – art. 931 § 1 k.c. Pozwana nie kwestionowała podstawy prawnej (zasady) swoje odpowiedzialności i uznała roszczenie powódki w kwocie 8.206,80 złotych tytułem zachowku. Kwestionowała wysokość żądanej przez powódkę z tego tytułu kwoty (ponad uznaną).

Przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Wartość ta to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku, a wysokością długów spadkowych. Punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku jest chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 roku, sygn. III CZP 75/84, OSNC 1985, nr 10, poz. 147).

W niniejszej sprawie strony nie kwestionowały składu i wartości masy spadkowej, przyjmując, iż w jej skład wchodzi składniki w wysokości określonej postanowieniem Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie z dnia 19 marca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 291/12 o łącznej wartości 216.532,48 złotych. Czysta wartość spadku po J. F. (1) wynosiła zatem połowę tej kwoty, tj. 108.266,24 złotych. Co prawda w treści pozwu strona powodowa wskazała, iż wartość majątku wspólnego małżonków F. wynosiła kwotę 216.535,48 złotych, a zatem połowa tej kwoty, tj. kwota 108.267,74 złotych stanowiła czystą wartość spadku po zmarłym J. F. (1). Różnicy w kwotach wyliczonych przez Sąd i przez stronę powodową nie sposób jednak uznać jako co innego jak oczywistą omyłkę w obliczeniach. Po zsumowaniu wszystkich składników majątku wspólnego, zawartych w ww. postanowieniu, nie ma bowiem możliwości otrzymania innej kwoty niż 216.532,48 złotych. Powyższe jest zasadne tym bardziej, iż strona powodowa nie kwestionowała składu masy spadkowej, przyjmując, iż w jej skład wchodzi składniki w wysokości określonej postanowieniem Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie z dnia 19 marca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 291/12.

Zgodnie z art. 993 k.c. podstawę ustalenia wysokości zachowku stanowi tzw. substrat zachowku, który stanowi czystą wartość spadku powiększoną o zapisy windykacyjne i darowizny, podlegające zaliczeniu zgodnie z zasadami art. 994 i następane k.c. (por. wyrok Sądu A. w B. z dnia 13 lutego 2014 roku, sygn. I ACa 302/13, LEX nr 1437868).

W toku niniejszego postępowania ustalono, iż w 1994 roku z majątku wspólnego małżonków dokonano na rzecz pozwanej T. L. darowiznę w wysokości 38.000.000 złotych z przeznaczeniem na zakup samochodu. Druga darowizna w wysokości 48.000.000 złotych została dokonana w celu wykupu mieszkania w całości z majątku osobistego powódki K. F. (2). Wobec powyższych ustaleń tylko pierwszą z darowizn, dokonaną z majątku wspólnego małżonków F. należało w 1/2 zaliczyć do wartości spadku. Zgodnie z art. 995 § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. W związku z tym, zadaniem Sądu było obliczenie wartości darowizny według cen obowiązujących w dacie wyrokowania. Sąd przyjął jako punkt odniesienia przeciętne miesięczne wynagrodzenie, które w 1994 roku wynosiło 5.328.000 złotych, zaś w marcu 2016 roku 4.350,83 zł. Na tej

podstawie ustalili, iż aktualna wartość dokonanej w 1994 roku przez spadkodawcę darowizny w wysokości 19.000.000 złotych wynosi 15.515 złotych $((19.000.000 \text{ zł} / 5.328.000) * 4.350,83 \text{ zł})$. Zwaloryzowana darowiznę należało zatem doliczyć do wartości spadku. Łącznie więc substrat zachowku wyniósł kwotę 123.781,24 złotych.

W tym miejscu wskazać należy, iż zgodnie z art. 996 k.c. jedynie darowiznę dokonaną przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. W świetle powyższego nie sposób zgodzić się z argumentacją strony pozwanej, jakoby darowizna poczyniona przez pozwaną na rzecz powódki powinna zmniejszyć czystą wartość spadku, od którego ustalany jest zachówek. Pozwana nie jest bowiem spadkodawcą w niniejszej sprawie.

Na marginesie wskazać również należy, iż na aprobatę nie zasługuje także argument strony pozwanej, aby od ustalonej przez Sąd kwoty majątku wspólnego małżonków F. należało odliczyć poniesione przez strony nakłady z majątków odrębnych na majątek wspólny w kwotach 87.400 złotych oraz 20.436,64 złotych. Kwoty te zostały bowiem rozliczone już w postępowaniu o podział majątku wspólnego, wobec czego brak jest podstaw do powtórnego ich rozliczania w toku niniejszego postępowania. Powyższe doprowadziłoby bowiem do bezpodstawnego obniżenia stanu czynnego spadku po J. F. (1).

Jak już zaznaczono uprzednio, przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Wartość ta, to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku, a wysokością długów spadkowych. W przedmiotowej sprawie, strona pozwana podnosiła, iż do pasywów należało zaliczyć, stosownie do treści art. 922 § 3 k.c., koszty pogrzebu spadkodawcy w łącznej kwocie 10.350 złotych, na którą składa się kwota 8.800 złotych za pomnik oraz kwota 1.550 złotych za stypę. Pozwana poniosła także koszty postępowania spadkowego w łącznej kwocie 1.810,94 złotych, na którą składa się kwota 50 złotych tytułem kosztów sądowych oraz kwota 1.760,94 złotych tytułem postępowania w sprawie spisu inwentarza. Nadto, pozwana poniosła koszty postępowania w przedmiocie podziału majątku w wysokości 3.361,27 złotych.

Sąd za zasadne uznał stanowisko strony pozwanej, dotyczące odliczenia od wartości spadku nakładów poczynionych przez nią na zorganizowanie stypy po zmarłym w kwocie 1.550 złotych oraz 1/2 wydatków na pomnik dla zmarłego, tj. w kwocie 4.400 złotych. Wskazać należy, iż nie można zgodzić się z powódką, iż koszty te są zawyżone. Zorganizowanie po pogrzebie stypy w restauracji jest powszechnie praktykowane w polskich kręgach kulturowych. Poniesione przez pozwaną koszty z tym związane (1.550 zł) nie jawią się jako wygórowane. Ceny dań restauracyjnych, które oscylują wokół kilkudziesięciu złotych za porcję, co jest wiedzą powszechnie dostępną. W takiej sytuacji w przeliczeniu ogólnych kosztów stypy na jednego żałobnika nie jest to wydatek wygórowany – 25 złotych. Nadto podkreślenia wymaga fakt, iż samo zorganizowanie i poniesienie powyżej kwoty przez pozwaną nie było kwestionowane przez powódkę. Powódka kwestionowała jedynie wysokość tych wydatków, niewykazując jednak, aby były one nadmierne. Wydatki te zostały jednak w całości wykazane przez pozwaną i w ocenie niniejszego Sądu są one uzasadnione. Tym bardziej, iż zmarły był osobą lubianą, albowiem na sam jego pogrzeb przybyło ponad 200 osób. W kręgach kulturowych stron postępowania oraz spadkodawcy zorganizowanie przez najbliższą rodzinę zmarłego poczęstunku dla żałobników jest ogólnie przyjętym zwyczajem, o którym mowa w art. 922 § 3 k.c., w związku z czym koszt jego wyprawienia powinien zostać zaliczony do długów spadkowych i odliczony od substratu zachowku (123.781,24 zł – 1.550 zł = 122.231,24 zł).

Podobnie, co do zasady, należy przyjąć w zakresie kosztów postawienia nagrobka. W ocenie niniejszego Sądu również stanowią one dług spadkowy w rozumieniu art. 922 k.c., skoro przepis ten do długów zalicza koszty pogrzebu w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom miejscowym, a stawianie nagrobka zmarłemu jest w zasadzie powszechnie przyjętym zwyczajem (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 maja 2014 roku, sygn. I ACa 78/14, LEX nr 148904). Taki też pogląd utrwalił się w judykaturze, z tym tylko zastrzeżeniem, że do rozliczenia winny być brane przeciętne koszty wzniesienia nagrobka, ponoszone w danym środowisku i według ich nominalnej wartości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1967 roku, sygn. I CR 81/67, OSNCP 1968, nr 3, poz. 48; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1988 roku, sygn. III CZP 86/88, OSNC 1989, nr. 12, poz. 201). Odmienne poglądy wyrażony przez powódkę nie zasługuje zatem na uwzględnienie. Poniesienie przez pozwaną kosztów

postawienia pomnika w kwocie 8.800 złotych zostało przez nią wykazane. Za uzasadnione w warunkach (...) Sąd uznał zarówno samo postawienie pomnika, jak i cenę jego postawienia poniesioną przez pozwaną. W ocenie niniejszego Sądu jednakże uznanie tych kosztów w pełnej wysokości byłoby niezasadne. Przede wszystkim wskazać należy, iż wykonanie pomnika za kwotę 8.800 złotych nastąpiło dla dwóch osób zmarłych – J. F. (2) i J. F. (1), albowiem zmarły J. F. (1) został pochowany wraz ze swoją pierwszą żoną w kwaterze rodzinnej. Jakkolwiek Sąd rozumie argumentację strony pozwanej, iż nowy nagrobek został postawiony tylko i wyłącznie z powodu śmierci i pochówku J. F. (1), nie może w całości zaliczyć jego kosztów na poczet długów spadkowych. Wszak nagrobek został postawiony również dla innej osoby, nie będącej spadkodawcą w niniejszym postępowaniu. W świetle powyższego, Sąd uznał za zasadny koszt postawienia pomnika w wysokości 1/2 kwoty wskazanej przez pozwaną, a zatem w kwocie 4.400 złotych i taką też kwotę odliczył od substratu zachowku (122.231,24 zł – 4.400 = 117.831,24 zł).

Z kolei za pozbawione podstaw Sąd uznał żądanie odliczenia od wartości spadku kosztów postępowań spadkowych. W ocenie niniejszego Sądu koszty te zostały już rozliczone w poszczególnych postępowaniach i niedopuszczalne byłoby ponowne ich rozliczanie, a tym bardziej zaliczanie na poczet długów spadkowych. W końcu jedynie w interesie pozwanej, jako jedynej spadkobierczyni po zmarłym było stwierdzenie nabycia spadku po nim. W związku z przyjęciem przez pozwaną spadku z dobrodziejstwem inwentarza powstały koszty tegoż postępowania i sporządzenia spisu. Bezzasadnym w odczuciu niniejszego Sądu było natomiast domaganie się przez pozwaną zniesienia współwłasności w sprawie o sygn. akt II Ns 291/12, albowiem w przedmiotowej sprawie zniesienie łączącego strony stosunku współwłasności realizować się mogło wyłącznie w drodze podziału majątku. Dlatego też wniosek złożony przez pozwaną okazał się niezasadny i podlegał oddaleniu. Na podstawie powyższych argumentów, kosztów ww. postępowań nie można zaliczyć na poczet długów spadkowych. Powyższe rozumowanie znajduje także odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym do długów spadkowych w rozumieniu art. 922 k.c. mogą być zaliczone jedynie takie koszty postępowania spadkowego, które nie obciążają spadkobierców lub innych osób z mocy szczególnych przepisów. Do długów spadkowych nie należą więc koszty postępowania spadkowego spowodowane udziałem uczestników postępowania w sprawie, o tych bowiem kosztach rozstrzyga sąd spadku stosownie do art. 520 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1977 roku, sygn. III CRN 346/76, LEX nr 1631959).

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzić należy, iż czysta wartość spadku wyraża się kwotą 117.831,24 złotych. W wypadku dziedziczenia ustawowego wartość udziału spadkowego powódki wynosiłaby 58.915,62 złote (1/2 z 117.831,24 zł).

W niniejszej sprawie kwestią sporną pozostawało, czy na podstawie art. 991 § 1 k.p.c. powódce przysługuje 1/2 czy też # wartości udziału spadkowego. W tym miejscu wskazać należy, iż dla oceny, czy powódka powinna korzystać z uprzywilejowania, o jakim mowa w art. 991 § 1 k.c., decydująca jest data otwarcia spadku, to jest dzień 14 stycznia 2010 roku. Z materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie wynika, iż powódka w chwili śmierci męża nie była zdolna do wykonywania pracy zawodowej w pełnym wymiarze czasu pracy, na ogólnym rynku pracy, przede wszystkim z uwagi na podeszły wiek – 73 lata. Od 1991 roku powódka przebywała bowiem na emeryturze. Zgodnie natomiast z orzecznictwem już sam bardzo zaawansowany wiek uzasadniać może zaliczenie danej osoby do osób trwale niezdolnych do pracy w rozumieniu art. 991 § 1 k.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 stycznia 2013 roku, sygn. V ACa 989/12, LEX nr 1316187; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2003 roku, sygn. IV CK 158/02, Lex nr 106579). Nadto, wskazać należy, iż krótko po śmierci męża powódka uzyskała orzeczenie o niepełnosprawności.

Biorąc zatem pod uwagę treść art. 991 § 1 k.c., wartość przysługującego powódce zachowku Sąd ustalił na poziomie # wartości udziału spadkowego, który w niniejszej sprawie wynosi 39.277,08 złotych.

O odsetkach od ww. kwoty orzeczono na podstawie art. 481 k.c., zasądzając je od daty następującej po dacie wyrokowania, mając na uwadze, iż ustalenie wartości substratu zachowku w celu określenia jego wysokości oraz obliczenie zachowku, następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu z tytułu zachowku.

Dla oceny zasadności tego żądania należy uprzednio ustalić, kiedy roszczenie powoda stało się wymagalne, a zatem kiedy najwcześniej pozwany mógł popaść w opóźnienie z jego zapłatą. Wymagalność roszczenia o zachówek jest zagadnieniem spornym w doktrynie, zaś związane z nim orzecznictwo prezentuje rozbieżne poglądy. Przedstawienie owych rozbieżności teoretycznych w niniejszych rozważaniach nie jest konieczne i wykraczałoby poza niezbędne ramy uzasadnienia wyroku. Można jedynie wskazać, że zgodnie z jednym z poglądów roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą stwierdzenia nabycia spadku, zaś uprawniony do zachowku może za czas od chwili wymagalności roszczenia o zachówek żądać odsetek (por. J. Gwiadomorski, Prawo spadkowe w zarysie, PWN, Warszawa 1985, s. 275). Według innych poglądów o możliwości domagania się zachowku decyduje chwila otwarcia testamentu, zaś roszczenie staje się wymagalne po wezwaniu. Jeszcze inne stanowisko wskazuje na możliwość żądania zachowku już od momentu otwarcia spadku, zaś odsetki należą się po wezwaniu spadkobiercy do spełnienia świadczenia. Stąd też zależnie od przyjętego poglądu różne są sposoby ustalania daty początkowej dla naliczania odsetek za opóźnienie w płatności należności z tytułu zachowku. Sąd w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę stoi na stanowisku, że konsekwencją ustalania wysokości zachowku według stanu z dnia otwarcia spadku, zaś cen z chwili orzekania, winno być przyjęcie tezy, iż roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości (podobnie orzekł Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 18 listopada 1997 r., I ACa 69/97, LEX nr 34066). Skoro bowiem wysokość należności z tytułu zachowku jest ustalana według aktualnie obowiązujących cen, to nie sposób naliczać od niej odsetek za okres przypadający przed jej ustaleniem. Interesy uprawnionego są zabezpieczone przez fakt, że ewentualne zamiany wartości składników majątku spadkowego, jakie nastąpiły do momentu rozstrzygnięcia o jego żądaniach, są uwzględniane poprzez przyjęcie ich aktualnych cen, co chroni go przed szkodą związaną z koniecznością oczekiwania na zapłatę zachowku, którego zobowiązany nie spełnia dobrowolnie. Interesy spadkobiercy chronione są zaś przez to, że nie jest on zobowiązany do zapłaty odsetek, mimo że nie spełnił należnego uprawnionemu świadczenia. Obciąża go natomiast ryzyko związane z faktem wzrostu wartości majątku spadkowego, z którym winien się liczyć odmawiając dobrowolnej zapłaty zachowku. Ten sposób określenia momentu wymagalności świadczenia z tytułu zachowku w sposób najbardziej harmonijny równoważy rozbieżnie interesy stron. Stąd też Sąd przyjął w niniejszej sprawie, że roszczenie powoda stało się wymagalne z chwilą określenia jego wysokości na mocy wyroku z dnia 25 kwietnia 2016 r., zaś od dnia następnego pozwany pozostaje w opóźnieniu z jego spełnieniem, stąd też naliczanie odsetek możliwe jest dopiero od dnia następnego po dniu wyrokowania, a zatem od dnia 26 kwietnia 2016 r. Sąd orzekający podziela w tym zakresie pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 listopada 2012 roku, sygn. I ACa 1105/12, LEX nr 1129357 oraz w wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 września 2013 roku wydanym w sprawie o sygn. I ACa 416/13, zgodnie z którym rozważenie kwestii daty początkowej płatności ewentualnych odsetek od należnego zachowku powinno być każdorazowo uzależnione od okoliczności faktycznych istniejących w konkretnej sprawie (LEX nr 1383488). W przedmiotowej sprawie okoliczności faktyczne, w tym spór co do wysokości zachowku, przemawiają za tym, aby odsetki zostały naliczone od daty wyrokowania. W dacie wydania wyroku ustalono bowiem dopiero wysokość należności. W świetle powyższego odsetki od kwoty 39.277,08 złotych zostały naliczone od dnia 26 kwietnia 2016 roku, tj. od dnia następującego po dniu wydania wyroku.

Na marginesie wskazać należy, iż uregulowanie zawarte w art. 999 k.c. stanowi wyjątek od ogólnych zasad odpowiedzialności za długi spadkowe (art. 1030-1034³ k.c.). Wprowadza pewne uprzywilejowanie spadkobiercy ponoszącego ograniczoną odpowiedzialność za długi, jeżeli on sam jest uprawniony do zachowku. W takim przypadku odpowiedzialność ogranicza się jedynie do nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. Przepis art. 999 k.c. zapobiega niebezpieczeństwu polegającemu na tym, że osoba powołana do dziedziczenia po zaspokojeniu roszczeń uprawnionych do zachowku otrzyma mniej, niż wynosi jej własny zachówek. Jeżeli spadkobierca obowiązany do zapłaty zachowku jest sam uprawniony do zachowku, jego odpowiedzialność ogranicza się tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. Wysokość tej nadwyżki należy ustalić, odejmując od czystej wartości spadku wartość zachowku należnego spadkobiercy obowiązanemu do zapłaty zachowku. W niniejszej sprawie czysta wartość spadku wyraża się kwotą 117.831,24 złotych. W przedmiotowej sprawie wysokość zachowku przysługującego pozwanej wynosiłaby 29.457,81 złotych (1/4 z 117.831,24 zł). Po odjęciu od odziedziczonej przez pozwaną w całości masy spadkowej (117.831,24 zł) wysokości przysługującego jej zachowku pozostaje kwota 88.373.43 złotych, która

stanowi nadwyżkę przekraczającą własny zachówek pozwanej. Odpowiedzialność pozwanej ogranicza się zatem do ww. kwoty. Kwota zachowku zasądzona na rzecz powódki wynosi jedynie 39.277,08 złotych, a zatem mieści się w wyliczonej nadwyżce. Wobec powyższego Sąd uznał argumenty strony pozwanej w tym zakresie jako nieuzasadnione.

W punkcie II wyroku powództwo zostało oddalone w pozostałym zakresie, jako niezasadne.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. przy uwzględnieniu, iż powódka wygrała proces 83,94 % i przegrała w 16,06 %. Na koszty procesu poniesione przez powódkę złożyły się koszty zastępstwa procesowego w kwocie 2.400 złotych, opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w kwocie 17 złotych oraz opłaty sądowej od pozwu w kwocie 2.340 złotych. Strona pozwana poniosła koszty w kwocie 2.417 złotych. Odnosząc zatem poniesione przez strony koszty procesu do wyniku sprawy należy wskazać, iż powódce należąby kwota 3.993,02 złotych ($4.757 \text{ zł} * 83,94 \%$), zaś pozwanej 388,17 złotych ($2.717 \text{ zł} * 16,06\%$), zatem Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3.604,85 złotych ($3.993,02 \text{ zł} - 388,17 \text{ zł}$). Wysokość kosztów zastępstwa prawnego stron ustalono na podstawie § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 461, ze zm.) w przypadku powódki oraz na podstawie § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490, ze zm.) w przypadku pozwanej.

Rozstrzygając o nieuiszczonych w postępowaniu kosztach sądowych w postaci wynagrodzenia biegłego sądowego z zakresu chorób wewnętrznych i medycyny pracy w łącznej wysokości 169,97 złotych, Sąd miał na uwadze wynik niniejszej sprawy, a także przepis art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 § 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1025, ze zm.). Dlatego też, stosownie do przegranej Sąd nakazał pobrać od powódki K. F. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie kwotę 27,29 złotych ($169,97 \text{ zł} * 16,06 \%$), a od pozwanej T. L. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie kwotę 142,67 złotych ($169,97 \text{ zł} * 83,94 \%$) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Na podstawie art. 333 ust. 1 pkt 2 k.p.c. Sąd nadał wyrokowi w punkcie I rygor natychmiastowej wykonalności co do kwoty 8.206,80 złotych, albowiem kwota ta była bezsporna i roszczenie do takiej wysokości zostało uznane przez stronę pozwaną.

SSR Urszula Persak